

Orkla ASA

Deres ref.:

Vår ref.:

14/362 - 2 / DGI

Dato:

07.03.2014

Oppføring av «seigmann» i Bokmålsordboka og Nynorskordboka

Språkrådet viser til brev fra Orkla (ved advokat Martin B. Rove) datert 30. januar, med overskrift «Vedrørende bruk av varemerket/ordmerket SEIGMENN». Brevet gjelder oppføringene av *seigmann* i *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka*. Saka har også vært omtalt i ulike medier etter at Universitas 27. februar først skreiv om den.

Brevet var sendt til Universitetet i Oslo. *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* er et samarbeid mellom universitetet og Språkrådet, og rettskrivingsspørsmål ligger til Språkrådet. Det er derfor vi som svarer på forespørselen.

Orkla ønsker at ordbokoppføringene om *seigmann* endres. Språkrådet kan ikke se at brevet har opplysninger som taler for at vi kan imøtekomme dette ønsket, og våre søk i ulike kilder bekrefter at *seigmann* lenge har vært et fellesnavn på norsk.

Orklas ønsker for oppføring av *seigmann* i ordbøkene

Vi forstår det slik at Orkla ønsker et av disse alternativene:

- 1 Ordet *seigmann* fjernes fra ordbøkene.
- 2 Ordet skrives med stor forbokstav (da formodentlig i flertallsformen *seigmenn*) med opplysninger om at «det er navnet på geléfigurer fra Nidar».

Orkla nevner ikke flere alternativ, men vi tar med ett til, nemlig den oppføringsmåten ordbøkene har for opprinnelige varemerker som har blitt fellesnavn:

- 3 Ordet får vanlig skrivemåte som fellesnavn (med liten forbokstav), men det legges til etymologiske opplysninger om at det opprinnelig er et varemerke.

Språkrådet mener *seigmann* må stå i ordbøkene

Ingen av alternativa fra forrige avsnitt kan være aktuelle for oppføringene av *seigmann* i *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka*, slik vi ser det.

Det å skrive navnet med stor forbokstav (alternativ 2) er uaktuelt, fordi denne løsningen ville innebære å oppføre ordet som egennavn, og ordbøkene våre er definisjons- og rettskrivingsordbøker bare for fellesnavn.

Det kan heller ikke være aktuelt å fjerne *seigmann* fra ordbøkene (alternativ 1), fordi alle våre kilder viser at *seigmann* lenge har vært et fellesnavn og en allmenn varebetegnelse på norsk. Det har da også vært med i alle større norske ordbøker og ordbokverk. (Mer om bruken av *seigmann* i ordbøker og andre kilder nedafor.) Skal ordbøker være etterrettelige, må de beskrive og dokumentere språket slik det brukes. Vanlige ord kan ikke uten videre fjernes fra ordbøkene eller gis en annen betydning.

Når ordbøker har med etymologiske opplysninger, bør de selvsagt være etterrettelige. I *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* finner vi opplysninger om at visse ord egentlig er eller har vært varemerker. For eksempel står dette om *sukett* i *Nynorskordboka*: «av *sukker*; varemerke». En slik løsning (alternativ 3) ville vært helt rimelig også for oppføringa av *seigmann* dersom det faktisk var slik at ordet først var et varemerke. Alle våre kilder tyder imidlertid på at *seigmann* har vært i bruk lenge som fellesnavn i norsk, og at det har vært brukt som en allmenn varebetegnelse. Vi vil nevne eksempler på dette.

Bruk av ordet *seigmann* i ordbøker og andre bøker

De fleste bøkene vi viser til her, er digitalt tilgjengelige gjennom www.bokhylla.no hos Nasjonalbiblioteket.

Alt i 1930-åra er *seigmenn* og *seigmennner* brukt i flere bøker. Det eldste treffet fra sidene til Nasjonalbiblioteket er fra den oversatte romanen *Ma Re Li*, som kom ut på norsk i 1933 (forfattet av Else Hinzelmann, oversatt av Johanna Oftedal). Her finner vi dette på side 66: «... selv ikke Linas delikate avskjedskake [...] hadde gjort sånt inntrykk på Ma som Peters billige '*seigmennner*'. Et veldig kremmerhus fullt av '*kandiserte frukter*', som de kalles i dannede butikker.» På samme side finner vi «Peters *seigmenn*». (Våre kursiveringer.) Det at romanen er oversatt, tyder på at ordet *seigmenn/seigmennner* i 30-åra var etablert som fellesnavn.

Andre tidlige eksempler på *seigmenn* eller *seigmennner* finner vi i *Line svinger op* av Mary Storm og *Stopp tyven!* av Aimée Sommerfelt, begge fra 1934. I den første leser vi dette på side 25: «Matforrådet bestod av en halvfull sukkertøiboks, noen *seigmenn* i et glass (*seigmenn* var det beste Line visste)». I den andre kan vi finne dette på side 78: Knerten som bodde på hotell hadde ydet proviant i form av tyggegummi, *seigmennner* og sukkertøi som fikk rivende omsetning.»

Formene *seigmann*, *seigmannen*, *seigmenn*, *seigmennene* finner vi seinere i ei rekke bøker, også med formene *seigmänner*, *seigmænder* og *seigmennar*. Vi tar med et eksempel til, fra boka *Praktisk varekunnskap for næringsmiddelbransjen* (av Bjørn Løvstad) fra 1973. Her beskrives ulike varebetegnelser, og *seigmenn* omtales i kapittelet «Drops, pastiller m.v.» slik: «Seigmenn består av sukker og glykose som kokes til ca. 110°C. Deretter tilsettes gelatin oppløst i vann, essens, vinsyre og farge. Så støpes massen i pudderform. Deretter følger en tørketid på et døgn. Etter at varen er stivnet, blir den børstet, fuktet og kandert med farin. Dette gir en seig vare.»

På samme side beskrives også «kandiserte frukter», jamfør utdraget fra *Ma Re Li* ovafor.

Bokmålsordboka og *Nynorskordboka* kom ut i 1986. Begge hadde da med ordet *seigmann*. Definisjonene var henholdsvis «seigt slikkeri formet som en mann» og «seigt sukkerty forma som ein mann». Også de større ordbokverka for norsk har alltid hatt med *seigmann* som fellesnavn. *Norsk Riksmålsordbok* var ferdig i 1957, og hadde da ordet med. Det store verket *Norsk Ordbok* hadde med ordet i bind 10, som kom ut i 2011. Den første ordboka som hadde ordet med, synes å være *Norsk-dansk ordbog* av Hallfrid Christiansen, som ble utgitt i 1955.

Konklusjon

Seigmann, og bøyingsformene av ordet, har lenge vært i bruk som fellesnavn og allmenn varebetegnelse. Det har stått i de største ordbøkene og ordbokverka fra de ble utgitt. Ordet har vært i allmenn bruk før Kiellands dropsfabrikk begynte å produsere seigmenn i 1965 (jamfør opplysningene på Nidars hjemmeside), og før Orkla fikk ordet registrert som varemerke i 2003.

At *seigmann* er registrert som varemerke, framstår for Språkrådet som uheldig. Hva som ligger til grunn for den avgjørelsen, må vi eventuelt ta opp med Patentstyret. Utgangspunktet for Språkrådet er å verne den norske skriftspråklige og talespråklige kulturarven, og det virker urimelig om enkeltaktører får enerett til å bruke allmenne betegnelser på sine produkter.

Vennlig hilsen

Arnfinn Muruvik Vonen
direktør

Daniel Gusfre Ims
seksjonssjef

Mottakerliste:
Orkla

Institutt for lingvistiske og nordiske studier (Universitetet i Oslo)
v/ Kristian Emil Kristoffersen

Patentstyret

Brevet er elektronisk godkjent og sendes uten underskrifter.